

แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนพหุวัฒนธรรม

Approaches for Strengthening the Multi-Cultural Community

อุดร หลักทอง*

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ 1) เพื่อศึกษาลักษณะเฉพาะและสภาพทั่วไปของชุมชนพหุวัฒนธรรม 2) เพื่อค้นหากระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนพหุวัฒนธรรม และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะและสภาพทั่วไปของชุมชนพหุวัฒนธรรมในปัจจุบัน และกระบวนการหรือแนวทางสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) จากประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด และข้อมูลที่ได้จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participation observation) เพื่อนำมาซึ่งข้อมูลและข้อเสนอแนะให้แก่ชุมชนพหุวัฒนธรรม อื่น ๆ สามารถนำมาปรับประยุกต์แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้เหมาะสมกับชุมชนของตนได้ ผลการศึกษาพบว่า 1) ลักษณะเฉพาะของชุมชนพหุวัฒนธรรม ทั้ง 3 ชุมชน มีลักษณะเฉพาะด้านการนับถือศาสนา และความเชื่อในลัทธิต่าง ๆ ได้แก่ ชุมชนกุฎีจีน (คริสต์) ชุมชนวัดกัลยาณมิตร (พุทธและลัทธิขงจื้อ) และชุมชนกุฎีขาว (อิสลาม) 2) สภาพทั่วไปของชุมชนทั้ง 3 ชุมชน คล้ายคลึงกัน คือ เป็นชุมชนเมือง สภาพบ้านเรือน ที่พักอาศัยหนาแน่น เป็นชุมชนที่มีพื้นที่บางส่วนติดกับแม่น้ำลำคลอง 3) ลักษณะความเป็นพหุวัฒนธรรมในชุมชน ชุมชนทั้ง 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนกุฎีจีน ชุมชนวัดกัลยาณมิตร และชุมชนกุฎีขาว เป็นชุมชนที่เกิดจากการรวมของคนที่มีเชื้อชาติ ศาสนา และความเชื่อ ที่แตกต่างกัน และอพยพมาตั้งรกรากในย่านเดียวกัน ได้แก่ ไทย แขก จีน ฝรั่ง ญวน เป็นต้น และ 4) ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของทั้ง 3 ชุมชน และค้นพบแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน 7 แนวทาง ดังนี้ 1. การพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน 2. การสร้างองค์ความรู้ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน 3. การออกแบบกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน 4. การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน 5. การสร้างองค์การเครือข่ายภายในชุมชน 6. กองทุนชุมชน 7. กฎ กติกา และข้อบัญญัติ แนวทางทั้ง 7 ประการนี้สามารถไปประยุกต์กับชุมชนทั่วไปได้ตามความเหมาะสมกับลักษณะทางกายภาพของชุมชนนั้น ๆ

* นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะและการจัดการภาครัฐ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

คำสำคัญ : แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ชุมชนพหุวัฒนธรรม

Abstract

This research aimed to 1) study the specific characteristics and generality of multicultural communities, 2) find the multicultural community strengthening processes, and 3) propose community strengthening guidelines. The researcher did the qualitative research by collecting the information from related documents to get the information on specific characteristics and generality of the multicultural communities in the present time and the community strengthening processes or guidelines. The information on the in-depth interview, focus group discussion, and non-participation observation was used by other multicultural communities to strengthen their communities.

The research results showed the following : 1) As for the specific characteristics of three multicultural communities, the Kudi Chin Community were Christians. the WatKalayanamitr Community were Buddhists and Confucianism and the Kudi Khao Community were Muslims. 2) As for generality of these three communities, it was revealed that they lived in the crowded areas. Some areas were adjacent to the rivers. 3) As for multiculturalis of these three communities, the Kudi Chin Community, the WatKalayanamitr Community and the Kudi Khao are the communities which live with Thais, Indians, Chinese, westerners and Vietnamese. 4) The researcher synthesized the processes of strengthening these three communities and found seven guidelines of strengthening the communities as follows : 1) development of community leaders' potential, 2) creation of the community identity, 3) design of community relation activities, 4) participation of community members, 5) creation of community network organization, 6) community fund, and 7) rules and regulations. And these seven guidelines could be used by general communities to strengthen their communities.

Keywords : Community strengthening guidelines, Multicultural communities

บทนำ

นับตั้งแต่ประเทศไทยมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกเมื่อปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา ทิศทางการพัฒนาประเทศได้มุ่งเน้นพัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ โดยส่งเสริมการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานของประเทศเป็นหลัก เช่น ระบบคมนาคม ระบบชลประทาน พลังงานไฟฟ้า สาธารณูปโภค เป็นต้น การขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศเริ่ม

เปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 - 7 (2530 - 2539) สังคมไทยเริ่มเข้าสู่ช่วงเวลาของการเปลี่ยนผ่าน (Transitional Stage) จากสังคมเกษตรแบบจารีตประเพณี เปลี่ยนสภาพเข้าสู่การเป็นสังคมอุตสาหกรรมและการเป็นสังคมสมัยใหม่อย่างสมบูรณ์ซึ่งลักษณะสำคัญที่แสดงให้อย่างเด่นชัดคือลักษณะ ทวินิยม (Dualism) ซึ่งเป็นลักษณะที่พบในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่จะเร่งรัดพัฒนาภาคอุตสาหกรรมให้เติบโตขึ้นในภาคเมือง (Urban Sector) จึงทำให้ภาคเมืองขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดสภาพความแตกต่างขัดแย้งกันมากระหว่างภาคเมืองกับภาคชนบท สังคมที่มีลักษณะทวิลักษณ์ (Dualistic Society) จึงหมายถึงสังคมที่มีภาคเมืองที่ทันสมัย มีวิถีการดำเนินชีวิตที่เต็มไปด้วยการสื่อสารคมนาคมที่ทันสมัย ในขณะที่ภาคชนบทยังมีคนส่วนใหญ่ที่ดำเนินชีวิตตามแบบจารีตประเพณีและความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นแบบไม่เป็นทางการกันอยู่โดยทั่วไป (ชูพินิจ เกษมณี, 2555 : 109 - 110) หลังจากที่ประเทศไทยได้กำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 1 - 7 ซึ่งมุ่งเน้นพัฒนาด้านเศรษฐกิจควบคู่กับการรักษาเสถียรภาพทางการเงินการคลังไปด้วยนั้นได้เกิดการขยายตัวในภาคอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว ต่อมาในช่วงปลายปี พ.ศ.2539 เริ่มเข้าสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 8 (2540 - 2544) ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แนวทางการพัฒนาประเทศจึงให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม และมุ่งเน้นให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มิติการพัฒนาประเทศจึงปรับเปลี่ยนมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม วิธีการพัฒนาประเทศจึงต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแบบเดิม คือ การพัฒนาแบบแยกส่วนมาเป็นบูรณาการแบบองค์รวม

กรุงเทพมหานคร ในฐานะที่เป็นเมืองหลวงของประเทศ และเป็นศูนย์กลางการปกครอง การศึกษา การคมนาคมขนส่ง การเงินการธนาคาร การพาณิชย์ การสื่อสาร และความเจริญของประเทศ กรุงเทพมหานครจึงเป็นอีกหนึ่งในหลายเป้าหมายที่คนในชนบทจะหลั่งไหลเข้ามาทำมาหากิน ทั้งนี้ก็เป็นความต้องการที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตให้สามารถใช้ชีวิตในสังคมแห่งวัตถุนิยม หรือวัฒนธรรมบริโภคนิยม นอกจากการเดินทางเข้ามาเพื่อประกอบอาชีพแล้ว คนเหล่านี้ยังนำวัฒนธรรมเดิมเข้ามาใช้ชีวิตในกรุงเทพฯ ด้วย จึงเกิด “วัฒนธรรมตกค้าง” ในหลายรูปแบบเช่น วัฒนธรรมสลัม วัฒนธรรมของชุมชนมุสลิม หรือเผ่าพันธุ์ต่างๆ ดังนั้นการให้ความหมายของคำว่า “ชุมชน” ตามแบบตะวันตกที่ว่า หมายถึงชุมชนที่คนมีความสัมพันธ์กันโดยตรง ตั้งอยู่ในเขตภูมิศาสตร์เดียวกันและมีกิจกรรมร่วมกันอย่าง ในแง่ของอุดมการณ์ คือมีความเอื้ออาทรต่อกันและกันในระดับหนึ่ง ลักษณะชุมชนแบบนี้จะมองไม่เห็นในกรุงเทพมหานคร เพราะคนในกรุงเทพมหานคร ไม่อาจเป็นอย่างจำกัดความดังกล่าวได้ (จุฑาดี คงสุวรรณ, 2543) เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่มีคนหลากหลายเชื้อชาติ ศาสนา และหลากหลายถิ่นกำเนิด เข้ามาอยู่รวมกัน

ท่ามกลางความเจริญก้าวหน้าของความเป็นชุมชนเมืองกรุงเทพมหานคร ที่มั่งคั่งพร้อมไปด้วยผู้คน อาคาร บ้านเรือน ห้างสรรพสินค้า การคมนาคม สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มากมายที่แสนจะสะดวกสบาย จนทำให้หลายคนมองข้ามกรุงเทพมหานคร ผังตะวันตกแม่น้ำเจ้าพระยา นั่นก็คือ ผังธนบุรี ที่ยังมีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ มีสภาพความเป็นชุมชนดั้งเดิมผสมผสานสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมเมืองที่กำลังขยายตัวมาจากฝั่งพระนคร แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงของความเป็นชุมชนดั้งเดิมสู่การเป็นชุมชนเมืองมากยิ่งขึ้น ปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้การขยายตัวของภาคเมืองขยายตัวอย่างรวดเร็วนี้ยังไม่สามารถทำลายวิถีชีวิตดั้งเดิมของผู้คนฝั่งธนบุรีมากนัก เนื่องจากกรุงธนบุรีเคยเป็นราชธานีแห่งสยามประเทศตั้งแต่ประวัติศาสตร์การย้ายถิ่นฐานอพยพของชุมชนจากกรุงศรีอยุธยาหลังเสียกรุงครั้งที่ 2 มาตั้งถิ่นฐานยังราชธานีแห่งใหม่ ในสมัยนั้นจึงปรากฏวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมชุมชนเก่าแก่ในสมัยอยุธยา สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

ย่านกุฎีจีน เป็นย่านชุมชนเก่าแก่ในฝั่งธนบุรี มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่เริ่มมีการรวมตัวของชุมชนเมื่อแรกตั้งราชธานีใหม่ ภายหลังจากที่กรุงศรีอยุธยาเสียให้แก่พม่า ผู้คนพากันอพยพลงมาทางใต้ และบางส่วนได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณที่เรียกว่าบางกอก สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้ชาวจีนจากกรุงศรีอยุธยามาตั้งบ้านเรือนอยู่เหนือคลองกุฎีจีน ส่วนชาวคริสต์และชาวโปรตุเกส ให้อยูริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตกที่วัดข้างตากรู้ส ย่านกุฎีจีนจัดเป็นชุมชนขนาดใหญ่ในสมัยธนบุรีและเป็นชุมชนเก่าแก่ในสมัยรัตนโกสินทร์ ความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในย่านกุฎีจีนประกอบด้วยไทย จีน ฝรั่งเศส แขก ซึ่งนับถือศาสนาต่างกัน ทั้งพุทธคริสต์ อิสลาม โดยกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้สามารถรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนไว้ได้ ดังปรากฏในแบบแผนประเพณี พิธีกรรม ตลอดจนศาสนสถานอันเป็นที่เคารพศรัทธา เช่น วัด โบสถ์ มัสยิด และศาลเจ้า ย่านนี้จึงมีจุดแข็งในการศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องความแตกต่างทางวัฒนธรรม (สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 2550 : 17)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของกระบวนการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งซึ่งรากฐานของการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนนั้นจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของชุมชนซึ่งเป็นหน่วยการปกครองที่เล็กที่สุดและมีความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจึงเป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่งของกระบวนการพัฒนา นั้นหมายความว่า ชุมชนมีขีดความสามารถหรือศักยภาพในการพึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่ง ด้วยกระบวนการภายในของชุมชน แม้ว่าในระยะแรกเริ่ม องค์การภายนอกจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญก็ตาม แต่ท้ายที่สุด คำตอบของการพัฒนานั้นต้องขึ้นอยู่กับชุมชน การสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนและคนในชุมชนต่าง ๆ ให้สามารถพึ่งพิงตนเอง เกื้อกูลซึ่งกันและกัน รักษาความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ได้อย่างเข้มแข็ง ท่ามกลางลักษณะทางกายภาพของชุมชนที่แตกต่างกันที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ แต่ละชุมชน/หมู่บ้าน ที่มีการรวมตัวกันเป็นชุมชนตามสภาพแวดล้อม ภูมิประเทศ ความเชื่อทางศาสนา เชื้อชาติ ลักษณะการรวมตัวของผู้คนในสังคมไทยมีการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่มีความ

หลากหลายทางชาติพันธุ์ มาอาศัยอยู่ชุมชนมากยิ่งขึ้นในสังคมไทยดังนั้นผู้วิจัย จึงได้กำหนดพื้นที่ชุมชนย่านกุฎีจีน ตั้งอยู่เขตธนบุรี บริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก แนวคลองบางกอกใหญ่ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีจุดแข็งทางประวัติศาสตร์และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ อีกทั้งชุมชนย่านกุฎีจีนนี้มีความน่าสนใจในเชิงกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ท่ามกลางความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี แต่ยังสามารถสืบทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนไว้ได้อย่างเข้มแข็ง และอาศัยอยู่ร่วมกันในย่านเดียวกันอย่างสันติสุขครอบคลุม 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนกุฎีจีน ชุมชนวัดกัลยาณมิตร ชุมชนกุฎีขาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนพหุวัฒนธรรม
2. เพื่อค้นหาแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

ผลการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ลักษณะเฉพาะของชุมชนพหุวัฒนธรรม ทั้ง 3 ชุมชน มีลักษณะเฉพาะด้านการนับถือศาสนา และความเชื่อในลัทธิต่าง ๆ ได้แก่ ชุมชนกุฎีจีน (คริสต์) ชุมชนวัดกัลยาณมิตร (พุทธและลัทธิขงจื้อ) และชุมชนกุฎีขาว (อิสลาม)
2. สภาพทั่วไปของชุมชนทั้ง 3 ชุมชน คล้ายคลึงกัน คือ เป็นชุมชนเมือง สภาพบ้านเรือน ที่พักอาศัยหนาแน่น เป็นชุมชนที่มีพื้นที่บางส่วนติดกับแม่น้ำลำคลอง
3. ลักษณะความเป็นพหุวัฒนธรรมในชุมชน ชุมชนทั้ง 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนกุฎีจีน ชุมชนวัดกัลยาณมิตร และชุมชนกุฎีขาว เป็นชุมชนที่เกิดจากการรวมของคนที่มีเชื้อชาติ ศาสนา และความเชื่อ ที่แตกต่างกัน และอพยพมาตั้งรกรากในย่านเดียวกัน ได้แก่ ไทย แขก จีน ฝรั่ง ญวน เป็นต้น
4. ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของทั้ง 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนกุฎีจีน ชุมชนวัดกัลยาณมิตร และชุมชนกุฎีขาว และค้นพบแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน 7 แนวทาง ดังนี้ 1. การพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน 2. การสร้างองค์ความรู้ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน 3. การออกแบบกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน 4. การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน 5. การสร้างองค์กรเครือข่ายภายในชุมชน 6. กองทุนชุมชน 7. กฎ กติกา และข้อบัญญัติ แนวทางทั้ง 7 ประการนี้สามารถนำไปประยุกต์กับชุมชนทั่วไปได้ตามความเหมาะสมกับลักษณะทางกายภาพของชุมชนนั้น ๆ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ลักษณะเฉพาะและสภาพทั่วไปของชุมชนพหุวัฒนธรรม

จากการศึกษาวิจัยโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม สามารถอภิปรายได้ดังนี้

ทั้ง 3 ชุมชน มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน ได้แก่ ชุมชนกุฎีจีน (นับถือศาสนาคริสต์) ชุมชนวัดกัลยาณมิตร (นับถือศาสนาพุทธและมีความเชื่อในลัทธิขงจื้อ) และชุมชนกุฎีขาว (นับถือศาสนาอิสลาม) สภาพทั่วไปของชุมชนมีลักษณะใกล้เคียงกัน เนื่องจากมีลักษณะการก่อเกิดชุมชนในช่วงระยะเวลาใกล้เคียงกัน คือ ผู้คนย่านกุฎีจีน มีที่ตั้งของชุมชนอยู่ในย่านเดียวกัน ลักษณะทางกายภาพของชุมชนจึงคล้ายคลึงกัน มีลักษณะความเป็นพหุวัฒนธรรม คือ ภายหลังจากที่กรุงศรีอยุธยาเสียให้แก่พม่า ผู้คนพากันอพยพลงมาทางใต้ และบางส่วนได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณที่เรียกว่าบางกอก สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้ชาวจีนจากกรุงศรีอยุธยามาตั้งบ้านเรือนอยู่เหนือคลองกุฎีจีน ส่วนชาวคริสต์และชาวโปรตุเกส ให้อยูริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตกที่วัดช้างตากูร์ส ย่านกุฎีจีนจัดเป็นชุมชนขนาดใหญ่ในสมัยธนบุรีและเป็นชุมชนเก่าแก่ในสมัยรัตนโกสินทร์ ความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในย่านกุฎีจีนประกอบด้วยไทย แขก จีน ฝรั่งเศส ซึ่งนับถือศาสนาต่างกัน ทั้งพุทธ คริสต์ อิสลาม โดยกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้สามารถรักษาวรรณกรรมดั้งเดิมของตนไว้ได้ ดังปรากฏในรูปแบบแผนประเพณี พิธีกรรม ตลอดจนศาสนสถานอันเป็นที่เคารพศรัทธาของทั้ง 3 ชุมชน คือ วัดกัลยาณมิตรและศาลเจ้าเกียนอันเกง (ชุมชนวัดกัลยาณมิตร) โบสถ์ช้างตากูร์ส (ชุมชนกุฎีจีน) สยิดบางหลวง (ชุมชนกุฎีขาว) สถาปัตยกรรมที่ถูกออกแบบโดยการนำศิลปะของเชื้อชาติต่าง ๆ ในย่านกุฎีจีนมาผสมผสานด้วยความสวยงามมีคุณค่าทางวัฒนธรรม

2. ผลการวิเคราะห์กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนพหุวัฒนธรรม

จากการศึกษาวิจัยโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ได้ผลการวิจัยดังที่ได้นำเสนอ สามารถนำผลการวิจัยมาอภิปรายตามหัวข้อในกรอบแนวคิดการสร้างชุมชนเข้มแข็งทั้ง 10 ประการ ดังต่อไปนี้

1) การส่งเสริมและพัฒนาผู้นำชุมชน และประชาชนในชุมชน ผู้นำทั้ง 3 ชุมชนได้เข้าร่วมกับภาครัฐ เพื่อรับฟังนโยบายหรือแนวทางการบริหารจัดการภายในชุมชน จากภาครัฐเป็นประจำทุกเดือน แต่เป็นเพียงการรับฟังแนวปฏิบัติจากหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบ คือ สำนักงานเขตธนบุรี ช่องทางการเข้ารับการพัฒนาศักยภาพผู้นำ รวมทั้งประชาชน มีน้อยมาก

2) การมีส่วนร่วมของชุมชนประชาชน ของทั้ง 3 ชุมชน มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น การร่วมสังเกตการณ์ การแสดงความคิดเห็นผ่านตู้รับฟังความคิดเห็น เป็นต้น ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนจึงอยู่ในระดับมาก

3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน ชุมชนทั้ง 3 ชุมชน มีศาสนาและความเชื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจ มีศาสนสถานเป็นศูนย์กลางของชุมชน ประกอบกับศาสนกิจที่ทำให้คนในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์กันอยู่ตลอด จึงทำให้มีโอกาสพูดคุยปรึกษาหารือในเรื่องต่าง ๆ ระหว่าง ประชาชนกับ

ประชาชน คณะกรรมการชุมชนกับประชาชน คณะกรรมการชุมชนกับผู้นำศาสนา เช่นเดียวกัน กับทุกชุมชนที่อยู่ในย่านกุฎีจีนก็มีการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอยู่เสมอ

4) การการฟื้นฟูและรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชุมชน ทั้ง 3 ชุมชนมีวิธีการธำรงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชุมชนได้อย่างเข้มแข็ง โดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือ รวมชนบทร่วมประเพณี เป็นแนวทางในการสร้างกิจกรรมให้เยาวชนมีส่วนร่วมสืบทอดภูมิปัญญา และประเพณีอันดีงามของชุมชนต่อไป

5) การใช้สิทธิชุมชนและข้อบัญญัติของชุมชน ทั้ง 3 ชุมชน ไม่มีการกำหนด กฎ กติกา หรือบัญญัติของชุมชน โดยให้เห็นผลว่า คนในชุมชนย่านนี้ (ย่านกุฎีจีน) อยู่ร่วมกันแบบ เครือญาติ จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องกำหนด กฎ กติกา ขึ้นมาบังคับใช้กับคนในชุมชน เนื่องจากคนในชุมชนยึดหลักความเชื่อในแต่ละศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอยู่แล้ว

6) การตัดสินใจร่วมกันของชุมชน ทั้ง 3 ชุมชน มีลักษณะของการร่วมคิดร่วมทำของคนในชุมชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากการกำหนดกิจกรรมของชุมชนแต่ละครั้งจำเป็นต้องได้รับ คำแนะนำจากทุกฝ่าย เพื่อให้ได้แนวทางที่ดีที่สุด ประกอบกับทั้ง 3 ชุมชน มีความเชื่อทางศาสนา เป็นพื้นฐานของการก่อเกิดกิจกรรม บทบาทผู้นำศาสนา ผู้มีประสบการณ์ ผู้อาวุโส รวมถึงประชาชนจำเป็นต้องมีการปรึกษาหารือ ร่วมคิดร่วมทำ

7) การสร้างเครือข่ายองค์กรภายในชุมชน ทั้ง 3 ชุมชน เป็นชุมชนขนาดเล็ก มีพื้นที่ค่อนข้างแคบ จึงให้ง่ายต่อการบริหารจัดการ แต่ก็ต้องอาศัยเครือข่ายในชุมชนในการ สนับสนุนการบริหารจัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องความปลอดภัยของคนในชุมชน ปัญหาด้าน สุขภาพ ปัญหายาเสพติด จึงจำเป็นต้องมีองค์กรภายในชุมชนคอยช่วยสนับสนุนการบริหารใน ชุมชน เช่น อปพร. อสม. อาสาป้องกันยาเสพติด เป็นต้น

8) การบริหารจัดการตนเองของชุมชน ทั้ง 3 ชุมชนมีรูปแบบการบริหารที่ เหมือนกัน คือ บริหารงานในรูปแบบคณะกรรมการ ยึดหลักการมีส่วนร่วม แต่มี 2 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนกุฎีจีน (คริสต์) และชุมชนกุฎีขาว (อิสลาม) ที่อาศัยหลักการทางศาสนานำหลักการ บริหาร

9) การจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ภายในชุมชน ที่มีแนวปฏิบัติที่แตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละกิจกรรมของชุมชนมีแนวปฏิบัติตามหลักศาสนาได้แก่ ชุมชนกุฎีจีน (คริสต์) ชุมชน วัดกัลยาณมิตร (พุทธและความเชื่อลัทธิขงจื้อ) และชุมชนกุฎีขาว

10) การจัดการกองทุนในชุมชน ไม่มีการจัดตั้งกองทุนในชุมชนตามกฎหมาย มีเพียงการระดมทุนในการจัดกิจกรรมของแต่ละชุมชนเป็นครั้งคราวเท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรมีนโยบายเกี่ยวกับส่งเสริมการบริหารจัดการชุมชนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งกำหนดกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน
2. ภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสมและเพียงพอต่อการบริหารจัดการภายในชุมชน และการจัดสรรงบประมาณค่าตอบแทนให้แก่ผู้นำชุมชนเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ
3. ภาครัฐต้องผลักดันรูปแบบการให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการแก่ผู้นำชุมชน และประชาชน
4. เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนควรลงพื้นที่อย่างต่อเนื่องเพื่อติดตามสถานการณ์ในชุมชนที่รับผิดชอบ เพื่อสร้างความใกล้ชิดระหว่างเจ้าหน้าที่กับประชาชนมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. สำนักงานเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ควรมีการผลักดัน หนุนแรงค์ให้ประชาชนได้ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภายในชุมชนของตนเองมากยิ่งขึ้น
2. สำนักงานเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ควรจัดกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนในด้านการบริหารจัดการมากยิ่งขึ้น
3. ชุมชนควรนำเทคโนโลยีเข้ามาเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการชุมชนเพิ่มมากขึ้น

บรรณานุกรม

- กาญจนา ตั้งชลทิพย์. (2549). *คนกรุงเทพฯเป็นใครบ้าง*. นครปฐม : ประชากรและการพัฒนา สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2542). *การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อเผชิญปัญหาวิกฤตฉบับชุมชน* กรุงเทพฯ : กระทรวงมหาดไทย.
- ฉวีวรรณ สุวรรณภา. (2553). *การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน : มิติทางศาสนาวัดนธรรม* / ประเพณี. สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ชูพนิจ เกษมณี. (2555). *ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมพหุลักษณะ*. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.
- ดุจฤดี คงสุวรรณ. (2543). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของสังคมเมืองและสังคมชนบท: การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาทางสังคมในเมือง*. ค้นเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2558. จาก http://www.baanjommyut.com/library_2/development_of_society/18.html.
- ประเวศ วะสี. (2550). *ระบบการศึกษาที่วัฒนธรรมนำความรู้*. นนทบุรี : โรงพิมพ์เจริญผล.
- ปริญญา สิงห์เรือง. (2551). *ชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาบ้านดอนหมุ่ ตำบลขามเปี้ย อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์และการพัฒนา มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน (มสพช.). (2558). *ข้อเสนอชุดตัวชี้วัดชุมชนที่ความเข้มแข็ง*. ค้นเมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2558. จาก http://www.thaiichr.org/autopagev4/show_page.php?topic_id=505&auto_id=3&TopicPk.
- ไมตรี อินทุสุต. (2550). *7ก. แห่งการสร้างชุมชนเข้มแข็ง*. ค้นเมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2558. จาก www.phuket.go.th/webpk/file_data/matter/love/004.doc.
- วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ. (2551). *กระบวนการ การจัดการชุมชนเข้มแข็ง : รูปแบบปัจจัยและตัวชี้วัด*. กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สถาบันเพื่อการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน. (2552). *การสร้าง ความเข้มแข็งให้ชุมชน*. พิษณุโลก : ทิพย์เสนาการพิมพ์.
- สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล. (2556). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร 12 ปี ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2556 – 2559)*. กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.
- สำนักศิลปะและวัฒนธรรม. (2550). *การศึกษาองค์ความรู้และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว* / แนวยั่งยืน ย่านกุฎจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.